DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

PHTHISI,

QVAM

DEO CLEMENTER IVVANTE

CONSENSV AMPLISSIMAE FACVLTATIS MEDICAE

PRAESIDE

VIRO EXCELLENTISSIMO atque EXPERIENTISSIMO,

DOMINO

GEORGIO FRIDERICO SIGWART,

PHILOS. ET MED. DOCTORE

MEDIC. CHIRVRG. ET ANAT. P. P. O. MED. AVL. WÜRTEMBERG. FACVLT. MED. SENIORE.

PRO GRADV DOCTORIS MEDICINAE

D. Dec. 1765.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IO. IACOBVS OEHLMECKER, Stuttg.

PHILOS. DOCTOR, LEGIONIS PRIMARIAE SER. D. D. WÜRTEMB. CHIRVRGVS.

TVBINGAE, LITTERIS SIGMVNDIANIS.

4

§. I.

Difficile, quid? quod ferme impoſſibile videtur, Thema pro diſſertatione inaugurali eligere, quod non antea tractatum, quod non ſæpius propoſitum fuerit. Sed, cum uſus puſtulet, ut quilibet Studiorum ſuorum curſum legitime abſoluturus & hoc modo ſuos commonſtratum eat profectus, etiam meum jam eſt, ut materiam quandam exponendam mihi ſumam. Diu multumque deliberans, tandem de Phthiſi tractare mecum conſtitui. Variæ id ſuadebant rationes, quas hic fuſius exponere ad præſens inſtitutum nil attinet.

§. II.

Noli itaque, benevole Lector! a me hic expectare plane nova in medium proferenda. Noli vero etiam exiſtimare me cramben centies coctam tibi appoſiturum. Conſtitui de morbo hoc quædam proponere, quæ alibi non eodem modo, ſaltem & ab aliis aliter propoſita ſunt. Ordinem naturalem ſequar, operam daturus, ut varias auctorum ſpecies absque neceſſitate ſæpius accumulatas ad pauciores redigam, & ad eum, quem habeo, finem dirigam, neque tamen idcirco meram compilationem & repetitionem rerum dudum dictarum protrudam.

§. III.

Phthiſis vel phthoë vi etymologiæ ſignificat corruptionem qualemcumque. Medici ſumunt hos terminos modo latius, mo-

do ſtrictius; Intelligunt modo totius corporis corruptionem, modo corruptionem pulmonum aliusve viſceris. Nos ſtrictiorem notionem adoptamus ex Galeno, *a)* dicente: *ην ιδιως ονομαζουσιν οι ελληνες και μαλις αυτων οι Αθηναιοι, φθοην, ταυτην νυν ο Ιπποκρατης ωνομασεν φθισιν, επι πνευμονος ελκωσεσιν ανιατοις, γιγνομενης απαντος του σωματος ισχνοτητος μετα πυρετου λεπτου.* Phthiſis itaque nobis hic eſt contabeſcentia totius corporis ex labe pulmonum oriunda. Alii in hac definitione febris hecticæ mentionem faciunt *b) c)*; ſed hectica, ut alias vage dicitur, ita plerumque Symptoma tantum phthiſeos deſignat.

a) in Defin. p. 317.
b) EBERHARD. in conſp. *Pathol.*
c) de SAUVAGES *in Noſologia Methodica tom. III. p. II. claſs. X. p. 267. Phthiſis eſt emaciatio corporis cum amphimerina lenta, tuſſi, &c.*

§. IV.

Plurimæ ſpecies Phthiſeos ab AUCTORIBUS allegantur. Celeberr. de SAUVAGES *loco cit. p. 269 — 281.* poſt diviſionem in phthiſin primariam & ſecundariam addit: *Phthiſin ſiccam, humidam, ſcrophuloſam, ſcorbuticam, aſthmaticam, hæmoptoicam, calculoſam, ſyphiliticam, a metaſtaſi puris, chloroticam, a peripneumonia, rhevmatico-arthriticam, exanthematicam, icteritiam, hypochondriacam, chyloſam.* Exiſtimamus autem, non modo omnes ſupra allegatas, ſed & omnes adhuc poſſibiles Phthiſium ſpecies ad tres reduci poſſe, nempe A) ad eam, quæ ex ulcere pulmonum, B) ex eorum obſtructione, C) ex præternaturali dilatatione eorum organorum, quæ in ſtatu naturali mucum ſecernunt, quando per has vias ſimul utiles nutritioni deſtinati humores exeunt, & corpus ſic exhauritur *a).*

a) illuſtr. v. SWIETEN *commentar. in Aphor. Boerhaav. tom. IV. ad § 1205. p. 57. & l. c. tom. II. ad §. 793. p. 638.*

§. V.

Modum, quo illa vitia pulmonum corporis contabeſcentiam efficiunt, ita concipio. Corporibus Phthiſicorum nutritio deeſt. Summa in illis obſervatur macies,

Compreſſæ nares, naſi primoris acumen

tenue,

tenue, cavati oculi, cava tempora, frigida pellis a).

Phthiſicum comſummatum ſi aſpicias, umbram videre putes

ου γαρ ετι σαρκας τε και οςεα ινες εχουσιν. b)

Quodſi phthiſicum cibis ſucco nutritio maxime ſcatentibus maetes, tamen non nutrietur.

Oſſa tegit macies, nec juvat ora cibus c).

Nutritio itaque a vitio iſto qualicunque impeditur. Pulmones enim præcipue, (licet alia viſcera pariter haud parum huc conferant,) ſunt illud organon, quod Chylum in maſſam ſanguinis receptum ita præparat, ut nutriendo corpori aptus evadat, unde BOERHAAVE d) ait: *actio pulmonis videtur chylo inducere formam, nutriendo corpori aptam.* Chylificatio itaque Phthiſico ab initio mali ſaltem integra eſſe poteſt, nutritione vel nulla vel exigua adhuc vigente. Sanguificatione enim impedita, impeditur nutritio, quod diſertis verbis BOERHAAVE habet dicens: e) *ab actione pulmonum transmiſſoria cruoris læſa oritur impedimentum αιματοποιησεως & nutritionis, unde Cachexia, Atrophia, Phthiſis &c.* Nam ut Ariſtoteles f) ait. το αιμα η εχατη τροφη και η αυτη εςι πασιν (g). Deſtructo vero vel impedito organo, qua cauſa efficiente, tollitur vel impeditur ejus effectus, ſic & corruptis quovis modo pulmonibus impeditur ſanguificatio, quoniam, ut ſupradictum, illi ipſi præcipuum ſunt organon ſanguificationis g). Alia quoque ex ratione ulcus pulmonum alimentum ſanguini detrahit, conſumitur enim ab ulcere ipſa pars gelatinoſa nutriens. Hinc Cel. D. PRINGLE: h) *Wir können dahero ſchlieſſen, daſs das ſerum in allen Geſchwüren beſtändig heraus ſoggere; daſs es aber von der Wärme des Theiles, und der natürlichen Flüchtigkeit der thieriſchen Sæfte alles geſchwind ausdünſte, dieſen Bodenſaz ausgenommen, welcher in dem Geſchwüre in Geſtalt eines pus, oder einer digerirten Materie zurukke bleibt, und zur Cur ſo nothwendig erfordert wird. Dieſes iſt die Urſach, warum alle groſſe Geſchwære ſo ausnehmend ſchwæchen, weil das Blut um dieſe Subſtanz zu verſchaffen, einen ſo groſſen Abgang leidet.* — In Phthiſicis hæc ita evenire, & ratio & halitus Phthiſicorum plerumque ſub-fœtidus ſuadent.

 Accedit,

Accedit, quod pus reſorptum talem inferat Dyſcraſiam, quæ lympham ineptam reddit ad nutritionem, acribus quippe & putridis intime tinctam particulis *i*).

a) Lucret L. VI.
b) Homer *Odyſſ.*
c) Ovid. *triſt.*
d) Instit. Med. §. 200. nro. 6.
e) l. c. §. 820.
f) *oper. omn.* tom. II. edit. Pariſ. p. 174. περι πνευματος κεφ α.
g) Ill. ab Haller. *prim. lin. Phyſiolog.* §. 302.
h) *Verſuche und Beobachtungen über ſeptiſche und antiſeptiſche Subſtanzen* p. 430.
i) El. Cammerer *diſſert.* III. *de vitiis humanæ machinæ* p. 23.

§. VI.

Diſpiciamus primo de Phthiſi ex ulcere prognata. Vlcus pulmonum (§. IV. A) eſt ſolutio continui humore ſanioſo (non pure) *b*) ſcatens. Celeberrimus Platnerus dicit *a*): *ulcus eſt ſolutio continui, ex qua humor corruptus exit:* Quæ vero rem nondum plane exhaurire videntur Heisterus, *c*) differentiam inter ulcus & vulnus ponit, in cauſis externis, vel internis, quaſi vero vulnus a cauſa interna oriri nequeat, & a ſola cauſa externa oriatur. Vlcus ſupponit ſolutionem continui, adeoque hæc natura & tempore prior eſt, & prius conſiderari debet. Disquiram jam, quibus modis ſolutio continui in pulmonibus evenire poſſit, ut geneſin ulceris ex illa deducere poſſim. Duplex maxime modus talis pulmonum læſionis occurrit, ruptio & arroſio, (ῥηξις & διαβρωσις) utriusque, ſi notabiliora vaſa læſa ſint, comes eſt αιμοπτυσις, ſin minora tantum vaſa, vel talia, quæ humores in bronchiorum ramificationes effundere nequeant, læſa ſint, orietur vulnusculum ſine αιμοπτυσει.

a) *Inſtit. Chir. Rat.* §. 336. & 892.
b) Celsus *lib. V. de Medicina cap. XXVI. pus exit exulcere, jam ad Sanitatem ſpectante* —
c) *Inſtit. Chir. P. I. l. V. cap. I.* §. 1.

§. VII.

Ruptio vaſculi cujusdam pluriumve contingit vel a cauſis violentis, quæ ſunt nimius thoracis motus, compreſſio, percuſſio,

cuſſio, vulnera, in pulmones penetrantia, nec non ῥῆξις a topho ſoluto & ejecto. Vel accidit ruptio a cauſis internis, ubi vis aliqua vaſa ita diſtendit, ut tandem, ſi ad ſummum pervenerit extenſio, rumpantur. Vis hæc diſtendens eſt liquidum contentum, vel maſſa, vel mole, vel utroque præternaturam auctum. Maſſa augetur ab omni eo, quod plethoram producit, a victu lauto, otio &c. accidit quoque, ut ſanguis tantum in pulmonibus accumuletur, quod efficiunt omnia ea, quæ affluxum humorum adpulmones augent, vel ſanguini jam præſenti moram juſto longiorem inducunt, quo pertinent tranſpirationis ſuppreſſio, niſus inormis in tollendo onere, omnis coactus corporis ſitus, nimia thoracis diſtenſio & compreſſio, clamores & animi affectus, qui præter ſpasmodicas conſtrictiones & inde oriundas huc illuc tendentes congeſtiones ſummum ſæpe producunt orgasmum; Sic legimus de ANTIGONO, quod in prælio vociferationibus pulmonem disruperit; & de SULLA, quod animi concitatione nimia, atque immoderato vocis impetu convulſo pectore ſpiritum cruore ac minis miſtum evomuerit *a*). Orgaſmi cauſas prolixius recenſere ſupervacaneum eſſet. Cauſæ plures conjunctæ eo facilius, eo certius ruptionem efficient. Magis adhuc nocet orgasmus, quem ſubitanea quies excipit, cum cor eodem adhuc tenore pulſare, & fluida circumagere pergit, hæc vero in externis artubus & tota peripheria majorem inveniunt reſiſtentiam, adeoque illa præternaturaliter extenſa & rarefacta in pulmones calidiores & laxiores intruduntur & impelluntur. Vaſorum firmitas reſiſtit liquidis impulſis, adeoque quo minus vaſorum robur eſt, eo majus rupturæ periclum. Sed & quo impetus moti per vaſa ſanguinis major, eo major vis infertur vaſis *b*). Quamdiu vaſa adhuc tam firma ſunt, ut ſanguini appellenti reſiſtere poſſint, tamdiu nulla fit ruptio. Adeſſe igitur debet aliqua prædispoſitio, conditio ſine qua non, & ſic devolvimur ad cauſas prædiſponentes, quas vocitant.

a) Illuſtr. v. SWIET. l. c. tom. IV. p. 22.
b) v. SWIETEN. l. c. p. 9.

§. VIII.

§. VIII.

Quicquid pulmones debilitat, id omne facit ad tollendum æquilibrium inter vim vaſorum reſiſtentium & fluidorum appulſorum. Sublato vero illo data quavis occaſionali cauſa accidit ruptio. §. VII. Adeoque quodvis pulmones debilitans, eſt cauſa ῥήξεως ſic dicta prædiſponens. Debilitant autem pulmones pleræque, quin omnes cauſæ occaſionales §. VII. ſi ſæpius occurrant. Sic, ſi affluxus humorum ad pulmones præternaturaliter augetur, vel circuli impedimentum in pulmonibus oritur, fibræ & vaſa diſtenduntur, adeoque ſtructura eorum ſit laxior, minus compacta, minus firma, debilior. Addendæ ſunt cauſis §. VII. memoratis, morbi prægreſſi, inflammationes, defluxiones catarrhales &c. nec non eæ cauſæ, quæ impediendo liberam in aliis partibus circulationem eo ipſo efficiunt, ut humores verſus pulmones regurgitent, quæ ſunt ſpaſmi varii *a*), excretionum ſuppreſſiones, præcipue ſanguinearum, ut hæmorrhoidum, narium hæmorrhagiæ, VSis conſuetæ; *b*) Referendus porro huc eſt ſanguis ſpiſſus, lentus, qui obſtruendo & diſtendendo vaſa pulmonis huic morbo anſam dat: Contrahitur talis dyſcraſia à victu tenaci, duro, præſertim ſub otioſa vita, utpote quæ ſola hujus cacochymiæ fons & origo eſſe poteſt.

Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus,
Ut capiant vitium, ni moveantur aquæ.

a) EBERH *Pathol Spec. p. 525.*
b) BOERH. *Aphor. §. 1198.*
c) BOERH. *Inſtit. Med. §. 619 ſeqq.*

§. IX.

Dantur quoque aliæ hujus morbi cauſæ prædiſponentes à ſic dictis ſex rebus non naturalibus non dependentes. Quæ ſunt 1) Aetas, HIPPOCRATES enim eos, qui intra annos 18 — 35. verſantur, huic morbo præſertim, obnoxios eſſe tradit; τοισι δε νεανισκουσι αιματος πτυσιες, φθισιες, — *a*) BOERHAVE, & Magnus ejus Commentator rationem hujus phænomeni redditu-

ri

ri *b*) ille proportionem maſſæ ſanguinis auctam accuſat, hic autem omnia ad cauſſas occaſionales hac ætate frequentiores reducit. Vulgatiſſima experientia conſtat, eam in organiſmo corporis humani legem obtinere, ut in ætate teneriori caput, deinde pectus, in adultiori & provectiori autem reliqua ad perfectionem ducantur, adeoque pro diverſa ætate varii ex diverſis congeſtionibus naſcantur morbi. Conf. Exc. D. D. OETINGER Diſſert. Inaug. de Achorum Inſitione §. 23. ſeqq. Apprime hoc convenit cum obſervationibus HIPPOCRATIS, quæ in Aphoriſmorum *L. III.* proſtant. 2) Diſpoſitio hæreditaria. Mirum exemplum triſtis hujus juris hæreditarii refert Ill. v. SWIETEN *c*). Cauſæ poſitæ quidem ſunt in diſpoſitione ſolidorum & fluidorum, ſed præciſa determinatio nos adhuc latet. 3) Teneritudo vaſorum, thorax planus & anguſtus, ſcapulæ depreſſæ, cet. *d*). 4) Plethora, ubi in vaſis major juſto ſanguinis copia vehitur, unde major iſtis infertur vis, unde facilior eorum debilitatio, facilior ruptura.

a) *Aphor. L. III.* §. 29.
b) *ll. cc.* §. 1198.
c) *l. c. ad* §. 1207.
d) BOERH. *Aph.* § 1198.

§. X.

Cum omnes hæmoptyſeos cauſæ poſſint phthiſeos cauſæ evadere, brevibus videndum erit, quomodo hæmoptyſis, ruptio vaſculorum in pulmonibus, quatenus a cauſis memoratis pendent, præcaveri queat. Præſervatio a morbo quocunque conſiſtit in ſublatione cauſæ proximæ, ſublata nempe cauſa, tollitur effectus. Cauſſa proxima oritur ſub cauſſis prædiſponentibus & occaſionalibus, *qua conjunctis:* Sublata itaque cauſſa una vel altera, vel utraque, morbus præcavetur. Cauſſæ prædiſponentes ῥήξεος vaſculi pulmonum §. IX. allegatæ removeri nequeunt, ſed tamen efficacia earum impenſe infringi poteſt, maxime per frequentiores V. Snes, pro individui ratione ſingulis tribus, quatuor, ſexve menſibus inſtituendas, nec non per omnia derivantia, quæ humores a pulmonibus revelluut; laxationes, pediluvia &c. Inter cauſas prædiſponentes §. VIII. recenſitas numeravimus crebriorem recurſum cauſarum occaſionalium, §. VII. nominatarum; modo itaque illæ, vel ſaltem frequentia illarum

abſint, hæ cauſæ prædiſponentes aberunt, adeoque accurate ſanƈteque diætæ ratio habenda eſt.

§. XI.

Cauſarum occaſionalium §. VII. excitatarum quædam adeo vehementes ſunt, ut etiam ſano in homine ſæpius ruptionem vaſculorum pulmonalium, largamque αἱμοπτυσιν ſubito excitent; quo pertinent lapſus ab alto, graviores pectoris dorſive percuſſiones, ſive illæ immediate, ſive mediate thoracem afficiant. Talis eſt percuſſio dorſi, i. e. thoracis poſterioris a machæris gravibus, ponderoſis (*das Fuchteln*). Hinc etiam Sereniſſimus Dominus noſter Dux pro ea, qua fulget, ſpiritus ſublimitate æque ac erga ſubditos amore atque clementia ſapientiſſimo conſilio id pœnæ genus ſaltem in legione primaria abrogari, atque in aliud tutiusque mutari juſſit. Ceterum reliquæ cauſæ occaſionales, v. g. clamores, animi affectus, orgaſmi variæ cauſæ a prædiſpoſitis ad hæmoptyſin ſolicite quoque hic proſcribendæ ſunt. Præterea ubique fere conducit methodus præſervatoria. §. X. dicta *a*).

a) Conf. Ill. v. SWIETEN l. c. *ad §. 1207. p. 80.* ſqq.

§. XII.

Alter læſionis pulmonum modus eſt διαβρωσις §. VI. Arrodentium actio in eo abſolvi videtur, quod ſpicula ſua ſalina, quibus ſcatent, partibus ſolidis infigant, poros intrent, dilatent, dilacerent, & ſic ſolutionem continui producant. *a*) Quotiescunque igitur corpora acria, rodentia in pulmones deferuntur, læſio horum, *ceteris paribus* continget. Deducuntur illa in pulmones vel a cauſſis externis, vel ab internis. Externæ cauſſæ ſunt omnes acres vapores, mediante aëre per aſperam arteriam in bronchia, eorumque diſtributiones & ramificationes delati. Quodſi igitur vel acrimonia eminens adſit, vel minus quidem acria, ſed ſæpius in pulmones perveniant, vel per longum tempus ibi detineantur, oritur arroſio a cauſſa externa. Exempli loco allegabo fumos minerales, acidos vitriolicæ ſeu ſulphureæ indolis, arſenicales &c. qui inſpirati pulmonibus inſident, dictasque creant moleſtias. Huc refert JUNGKEN *b*) fumum Tabaci copioſius hauſtum in diſpoſitis. Nec caret ratione vel teſtimo-

ſtimonio aſſertum. Iſte enim fumus, particulis calidis, fœtidis, empyrevmaticis, & terreo-alcalinis acrioribus, ſub combuſtione demum genitis ſcatet, adeoque, cum aëre in pulmones hauſtus, eosdem exſuccos, flaccos debilesque reddit, & ſucceſſive pulmonum exulcerationem aut aliam periculoſam labem inducit. *c*) Accidit quoque, ut ſolidiora corpora peregrina per aſperam arteriam in pulmones deferantur, eosque lædant, quos autem caſus rariores omittimus. Frequentius vero accidit, ut varius pulvis ſubtilior inſpiretur, qui, quo acrior, vel quo major ejus copia, vel quo ſiccioribus pulmonibus illatus, minus majusve damnum parit. Damnat inprimis CARTHEUSER. l. c. §. VI. abuſum pulveris Nicotianæ, & locum BERNHARDI RAMAZZINI excitat, idem aſſerentis, quod ſcilicet illi pulviſculi volantes acriores teneram pulmonum texturam pungant & exſiccent &c.

a) Cfr. CARTHEUS. *in Fund. Mater. Med.* Tom. I. *Sect. VII. C. 2. p. 385.*
b) *Prax. Med. p. 846.*
c) *l. c. S. XI. c III. §. V.*

§. XIII.

Internæ διαβρωσεος cauſſæ variæ ſunt. In eo conveniunt, quod ſemper adſit humor corruptus, qui ſalibus extricatis ſcatens vim rodentis exſerat. Diverſæ vero naturæ eſt ratione originis, partium conſtituentium, mixtionis. Humores hi rodentes vel jam antea corrupti ſunt, & communi circulationis lege ad pulmones feruntur, vel demum in pulmonibus corruptionem nanciſcuntur. Ad priorem ſpeciem referimus phthiſes, quas Cel. de SAUVAGES §. IV. vocat ſcorbuticam, ſyphiliticam, eam, quæ a metaſtaſi puris, exanthematicam, verbo, eas, quæ cacochymiam vel univerſalem, qualis in ſcorbuto, lue venerea &c. vel particularem ſupponunt. Huc refero omnes metaſtaſes materiarum antea corruptarum.

§. XIV.

Poſterior caſus, ubi humores in pulmonibus demum corruptionem ſubierunt, duplex iterum eſſe poteſt: Accidit nempe corruptio vel extra vaſa ſanguifera, vel intra eadem. Quodſi extra vaſa ſanguifera contingit, tum eſt vel in bronchiis eorum-

que ultimis diſtributionibus, vel in tela celluloſa, quæ eandem cingit & ſeparat. In hac tela arroſionem multo frequentius contingere, quam in bronchiis, aſſerit Ill. v. Swieten a) ita pronuncians: *Si jam contigerit, ſanguinem effundi in celluloſam hanc membranam, cruor extravaſatus, mora corruptus, & acrior redditus, ſuppurationem & ulcus pulmonale producere poterit.* Sanguis enim extravaſatus, qui in vaſis aëreis pulmonum hæret, tuſſi educi poterit facile, ille vero, qui in membrana celluloſa hujus viſceris colligitur, per hanc viam exire nequit, niſi eroſis jam tracheis vicinis exitum invenerit. Omnes humores corporis humani extravaſati ſibi relicti in loco calido corruptionem putredinoſam ſubeunt b) Sub hoc actu putredinis evolvuntur & extricantur ſales alcalini, quos antea deprehendere non potuimus, licet materialiter eos adfuiſſe oporteat. Sales hi vim rodentem in partibus tam teneris perpetuo motis facile exſerunt. Caſus hic obvenit α) in catarrhis acribus diuturnioribus, ubi ab initio materies blanda eſſe poteſt, ſed ſi expectoratio non ſuccedat, vel aliis ex cauſis humores jam ſecreti & depoſiti moram juſto longiorem contrahant, eadem materies antea innocua fit acris, rodens. Hujus poſſibilitatem & exiſtentiam jam Aetius perſpexit, c) dum exulcerationem pulmonum, quæ à catarrho acriori oriatur, φθοην vocavit. Idem teſtatur Benedictus, d) dicens: *Pituita è vaſculis ſecreta, immoratione in parte facta, non ſolum partis, in qua hoſpitatur, tenorem & compagem diſſolvit, ſed putredinem exinde acquirendo, eroſionis redditur accommodatum iuſtrumentum.* β) Ex hæmoptyſi prægreſſa de phthiſi ſemper metuendum eſt, ſive illa per ρηξιν, ſive per διαπηδησιν, ſive per αναστομωσιν acciderit. Ille ſanguis, ſi non excernitur, per moram corrumpitur, & eo ipſo corroſivi naturam induit. Duplici itaque modo hæmoptyſis ſolutionis continui in pulmonibus cauſa eſſe poteſt, 1) per ſe, ſi ex ρηξει, 2) per accidens, quando ſanguis extravaſatus διαβρωσιν efficit.

a) l. c. Tom. IV. p. 7.
b) Boerh. Elem. Chem. T. II. Proc. CXV. & CXXVII.
c) v. Swieten l. c. T. IV. p. 2.
d) l. c. p. 57.

§. XV.

§. XV.

Intra vaſa corrumpitur ſanguis, eorum membranas exedit ſequenti modo: Si ſanguis vel ſuo ipſius vitio, nimirum lentore & tenacitate, vel vaſorum culpa, nimirum eorum tono vel relaxato vel ſtricto, (quod poſterius præſertim per adſtringentia variis in caſibus improvide adhibita efficitur, quo etiam hauſtus aquæ gelidæ pertinet,) moras juſto longiores trahit, vel reapſe ſtagnat, tum vel in pus, vel in aliam malæ indolis corruptionem abit. §. XIV. Vtrumque vero διαβρωσεως cauſſa eſſe poteſt; Pus enim per ſe quidem blandum, tractu temporis tamen eximiam nanciſcitur acrimoniam, & arroſionis inſtrumentum evadit. Huc refer Phthiſes, à peripnevmonia, chloroticam, icteritiam, hypochondriacam, chyloſam. Vid. §. IV. nec non tophorum nodorumque exulcerationes.

§. XVI.

Προφυλαξις διαβρωσεως explicatæ differt pro ratione cauſarum; Externæ cauſſæ §. XII. vel evitentur, vel iisdem mox per vapores emollientes, involventes v. g. hordei cocti, & per lenia expectorantia occurratur. Quæ vero ut conſequens ex aliis morbis adſunt, uti ſcorbutica cet. illæ tractentur, pro ratione morborum, ex quibus oriuntur. Ita, ſi ex depoſitione materiæ catarrhoſæ, acrem nactæ dyſcraſiam, pulmones arrodantur, §. XIV. tum involvatur acrimonia, & expectoretur. Quodſi ex ſanguine poſt hæmoptyſin ſtagnante talis noxa metuenda ſit, tum ad illius reſolutionem attendendum eſt, ſimulque expectoratio adjuvanda lenioribus reſolventibus, v. g. Heder. terreſt. Veron. Balſ. vuln. veg. Dipp. &c. et maxime ⦶tro. Et ſic porro ſecundum ſingulas cauſas indicationes formandæ erunt.

§. XVII.

Locuti ſumus hactenus de ſolutione continui in pulmonibus. Hæc autem non eſt ex cauſſis proximis §. IV. Explicandum itaque, quomodo ex dictis pulmonum læſionibus ulcus generetur? Vulnus, niſi conſolidetur, degenerat in ulcus §. VI. Humores enim in vulnus effuſi ſub his circumſtantiis præternaturalem κρασιν acquirunt. Conſolidatio autem ſolutionis continui pulmonum difficillima res eſt. Etenim ad vulneris ſana-

tionem requiritur: 1.) Ut auferantur ex eo illa, quæ vel a liquidis & ſolidis corruptis, vel aliunde ibi relicta unionem impedirent. 2.) Ut reſtituantur perdita nova regeneratione ablati. 3.) Ut uniantur ſeparata, & in unione retineantur, 4.) Cicatrix obducenda. *a*) Hæc vero omnia in pulmonibus vix obtineri poſſunt. Primo enim momento obſtat loci difficultas, ad quem aditus vix patet. Accedit, quod humores revera corrupti ægerrime educi queant, & ob irritationem ſemper majorem humorum itidem corruptorum vel demum corrumpendorum copiam ad locum affectum invitent. Sic in ſcorbuticis levis etiam excoriatio in crure facta toties degenerat in ulcus annoſum, licet omnia contra tentet medicus. *b*) Secundum, reſtitutio nempe perditorum conditiones ſupponit, hic deficientes. Tertio & unio hic difficillima eſt. Licet enim ſæpe nulla adſit acrimonia, ſed ex ſola ῥήξει ortum ſit vulnus, in hoc tamen maxima obſtant impedimenta. Ad unionem ſeparatorum eorumque in ea retentionem requiritur quies, quæ vero nulla eſt in pulmonibus: Præterea aëri acceſſus occludi nequit, unionem impedienti. Hæc geneſis eſt ulceris vel ulcuſculi. Quomodo hoc ulterius propagetur, & longius ſerpat, facile eſt intellectu. Acris enim ulceris materia vicinas partes erodit, ſic per additionem novorum ulcuſculorum oritur ulcus majus, donec tandem tota ſubſtantia pulmonum exeſa ſit. *Magnus metus eſt*, inquit *Ill. v.* SWIETEN, *c*) *ne per mollem ſubſtantiam pulmonum propagetur ſuppuratio circa vulneris labia nata*, *& phthiſin pulmonarem inducat.* Ex magnitudine & qualitate vero ulceris φθίσεος gradus determinatur.

a) BOERH. *Aphor.* §. 185. *b*) v. SWIET. l. c. T. IV. p. 8. *c*) l. c. p. 6.

§. XVIII.

Solutione continui in pulmonibus facta, omni itaque ſtudio cavendum eſt, ne illa degeneret in ulcus. Efficitur hoc accelerando conſolidationes adeoque ponendo cauſſas, §. XVII. dictas, inprimis quietem in pulmonibus, quantum poſſibile, reſtituendo: Ob hanc cauſſam prudentes medici quietem continuam imperant, multum loqui prohibent, victum molliſſimum præſcribunt, ab omni animi affectu cavendum eſſe monent, ut vaſa rupta citius conſolidentur.

§. XIX.

§. XIX.

Cum autem nihilominus verum ulcus in pulmonibus formatum eſt, tum manifeſta demum evadit phthiſis, formidabilis ideo affectus, vel ob hoc ſolum, quod principia ſua adeo abſcondat, ita, ut plerumque tunc demum de præſentia ejus certi reddamur, poſtquam altas jam egit radices; Mille jactantur & offeruntur remedia, quæ ab empiricis promiſcue miſeris exhibentur phthiſicis, at quoties ſpes miſeros fruſtretur, triſtis docet experientia; Omnis rei cardo in eo vertitur, ut juſtæ indicationes formentur, quæ itaque ad remotionem ulceris pulmonum tendunt. Hæc cura conſiſtit in ejus depuratione & conſolidatione. Licet autem utrumque factu per ſe jam ſit difficillimum, majores tamen adhuc moras & impedimenta ſtruunt ſymptomata φθισεος moleſta æque ac periculoſa, quæ, ſi negligantur, ægrum ſub doctiſſima medicatione jugulatura, vel ſaltem totum morbum in pejus verſura eſſent. Eorum autem præcipua ſunt: Nutritionis defectus, tuſſis, dyſpnœa, febris. Quamprimum enim manifeſta viſceris cujusdam labes adeſt, ſtatim accedit febris lenta, tandem hectica. Eſt illa ex inflammatoriarum genere, oriturque, dum partes ulceratæ inflammantur, quod ex affluxu humorum, ibidemque impedito libero eorum progreſſu facile intelligitur. Præterea tanta ulceroſæ acrisque materiæ copia in M. H. reſorbetur, quæ tunicas nerveas arteriarum ſtimulat, & auctiorem circuli modum producit. Symptoma hoc urgentiſſimum eſt, cum mortem celerrimis paſſibus acceleret, adeoque ad illud potiſſimum reſpiciendum eſt. Quin in febris moderatione fere totum artificium in phthiſeos tractatione poſitum eſſe videtur. Quomodo autem obtinetur hic finis? Supra jam monuimus, non ad unam attendendum eſſe indicationem, ſed in pluribus finibus ſimul, & eadem quidem tractatione obtinendis conſiſtere prudentiam Practici. Adſunt itaque: *Ulcus depurandum, febris hectica tollenda, tuſſis & dyſpnœa moderanda, nutritio promovenda;* Ulcus, quod novis ſemper obruitur humoribus, qui dein neceſſario ibi in corruptionem abeunt, vix, ac ne vix quidem depurabitur, niſi nimius humorum affluxus, qui febris, ejusque exacerbationum

cau-

cauſſa eſt, tuſſim auget, dyſpnœam efficit, moderetur & avertatur. Varia heic nobis obveniunt indicata, numerantur inter revulſoria VSes, ſcarificationes, veſicatoria, ſinapiſmi, fonticuli, ſetacea, pediluuia, frictiones, laxationes &c. Neque vero ſufficit ſola revulſio, ſed ad moderandam febrem præbenda ſunt ⊕oſa, acida, quæ, ſi tuſſim nimis irritent, mucilaginoſis, demulcentibus, gelatinoſis, quæ ſimul nutriunt, involvantur. Febri placata, ulceris depuratio felicius inſtituitur, ſed hoc admodum provide, & ſub cautelis jam dictis fiat, oportet, ne ſcilicet tria quatuorve ſupra memorata ſymptomata ingraveſcant, acria irritando tuſſim exaſperent, febremque revocent. Leniſſima proinde ſeligenda ſunt remedia. Inclyta ſunt ſera lactis, nec non aquæ Selteranæ, lacti miſtæ. Sub hac methodo expectoratio, omnesque ſe- & excretiones promoveantur blandeet ſerventur. Ut materia corrupta educatur, becchica moderate jungantur, quæ vi ſua demulcente valde ſublevant ægros, præſertim ſi vulneraria ſub- adſtringentia dyſpnœam auxerint, vel tuſſis ferina ex nimia acrium irritatione urgeat. Quodſi tuſſis ſatis non reſpondeat, adjiciatur modica nitri quantitas ad eam debite reſtituendam; Ulcere aliquantum depurato vulneraria ſub- adſtringentia gradatim in uſum trahantur, ſemper vero reſpectu habito ad dyſpnœam febremque Balſamica quoque, ſed haud calida nimis, interna & externa, jungantur. Interne ſolutio Myrrhæ aquoſa egregie ſe gerit, putredini enim reſiſtit, ſimulque conſolidationem ulcerum juvat *a*). Externe ſuffimigia cum balſamicis adminiſtrentur, ut particulæ medicamentoſæ propius certiusque ad locum affectum perveniant. Nutritio, tonique reſtitutio vel ſub ipſa methodo indicata, vel poſt eam percuretur. Hac indicatione inclaruit Cortex Peruvianus, qui tamen ne hoc in affectu nimis forſan adſtringat, ſemper *cum grano ſalis* præſcribendus erit. Mire quoque ſe gerit in phthiſi balſamus vulnerarius vegetabilis DIPPELII debita methodo adminiſtratus. Nec omittenda eſt diæta, cujus præcipua momenta ſunt: Aër purus, equitationes matutinæ, quas in omnibus morbis chronicis ſummopere commendat Cel. BAGLIVIUS, & SYDENHAMIUS. Nutrimentum exhibeatur blandum, reficiens,

ciens, ne organis digeſtionis & ſanguificationis moleſtum fiat.

a) LUDWIG *Inſtit. Pr. Clin. P. II. Tr. II. C. IV.* §. 788.

§. XX.

Eſt, ubi phthiſis ex mera pulmonum obſtructione oritur. §. IV. nro B.) Hæc iterum varia eſt; Licet omnes communes cauſas remotiores agnoſcant, hæc tamen præcipue lenteſcentiam liquidorum per pulmones movendorum, ſanguinem ſpiſſum, tenacem, viresque motrices fractas ſupponit. Differentiæ obſtructionum in pulmonibus fere hæ ſunt: Corpus obſtruens aut eſt humor corporis noſtri ſtagnans in uno pluribusve locis, aut eſt corpus heterogeneum huc delatum. Humores lenteſcentes ſaltem in minimis vaſis non amplius tam vegete moventur, hinc oriuntur infarctus pulmonum, nodi, ſcirrhi, aliæ concretiones, quod præcipue Cel. MEAD notavit a), qui "*in pulmones*, inquit, „*haud raro confluit humor ſtrumoſus, eoque vitiato ſupervenit phthi*„*ſis. Et profecto, ſi verum dicere liceat, in noſtris ſaltem aliisque* „*Borealibus regionibus à ſtrumis ut plurimum oritur illa pernicies* „. His ſemel poſitis lenteſcentia magis adhuc augetur, ſanguificatio impeditur, adeoque ſanguis, dum ad juſtam Κρασιν elaborari non poteſt, nutritioni fit ineptus, phthiſis producitur.

a) *Mon. & Præc. Med. C. XV.*

§. XXI.

Eadem hæc lenteſcentia variorum concrementorum generationi largiſſimam occaſionem præbet *a*). Terreæ enim particulæ, ſpecifica ſua gravitate ſemper fundum petunt, niſi a vi fluidi, in quo natant, quaſi abripiantur. Impetus autem ſub lenteſcentia ceſſat, adeoque illæ tempus nanciſcuntur depoſitionis & præcipitationis, (etenim peculiaris deturbatio partium terrearum e tota ſanguinis *mixtione* ad hoc negotium requiritur) eodem fere modo, quo petrificata in regno minerali generantur *b*). Inveniuntur eapropter in pulmonibus concreta tophacea, calculoſa, ſabula, tubercula, gypſea quaſi materia repleta, diu ita perſiſtentia; Cfr. ill. v. SWIET. *c*) qui multis exemplis hanc materiam illuſtravit.

a) LUDW. *Inſtit. Path. P. III. C. 2.* § 1089.

b) Hamburgiſches Magazin *Tom. I. Erſtes Stuck*, nro. II. *des Abts* DON DIEGO REVILLAS *Abhandlung von Verſteinerung aus dem Waſſer*: Nec non WALLERII *Mineralog. p.* 423. c) *Tom. IV. p* 59 — 62.

§. XXII.

Πϱοφυλαξις horum malorum optime & unice præſtatur removendo ſpiſſitudinem ſanguinis, VSibus, diluentibus, incidentibus, reſolventibus & maxime motu corporis *a*). Curatio autem horum malorum, ſi jam confirmata ſunt, difficilior eſt. Pleraque eorum ad ea pertinent mala, quæ

— — *Curando fieri majora videmus,*

— *Quæ melius non tetigiſſe fuit. b*)

Quodſi enim emollientia adhibere velis, illa facile in cancrum & ulcera mali moris mutabuntur; Si diſcutientia, inutilia erunt, quia malum ſummæ pertinaciæ eſt. Sola reſtant reſolventia, quæ etiam magno cum diſcrimine dari debent. Cavendum enim, ne vel nimis cito vel juſto vehementius operentur. Studendum potius, ne valde irritent, cum eorum reſolutio ſubitanea & emollitio æque periculoſæ ſint.

a) LUDW. *Inſt. Therap. Gen. P. IV. C. 5.* item JUNCK. *Therap. ſpec. Tab. III.* *b*) *Ovid.*

§. XXIII.

Supereſt adhuc tertia phthiſeos ſpecies, quam *bronchialem* nominare placet, quia ejus ſedes eſt in bronchiis, eorumque ramificationibus. Ejus deſcriptionem & effectus §. IV. commemoravi. Brevibus igitur de ejus cauſſis & curatione diſpiciendum eſt. Omnia phænomena congeſtionem præternaturalem arguunt. Quicquid igitur talem congeſtionem ad pulmones determinat, id huic φϑισεως ſpeciei anſam dat. Sunt ea: Pulmonum atonia, variis ex cauſſis præcipue incauto uſu bechicorum inducta: Cfr. §. VIII. Stimulus in ipſis pulmonibus ex materia acri catarrhoſa; Stimulus extra pulmones eos ſympathice afficiens, uti in tuſſis variis ſpeciebus; Determinatio humorum ad pulmones ex ſuppreſſione aliarum qualiumcunque excretionum &c. Hujus curatio exigit pro cauſſarum differentiis modo tonica, modo derivantia, modo involventia, modo expectorantia, nunc excretionum ſuppreſſarum reſtitutionem, nunc roborationem toni in pulmonibus. Morbos enim curare, eſt cauſſas eorum tollere.

FINIS.

NOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
Dn. I. I. OEHLMECKERO
DISS. DE PHTHISI AVTORI

S. P. D.

Dr. G. F. SIGWART
PRÆSES.

Vtut, quæ ad TVAM NOBILISS. DN. CANDIDATE habuiſſem, monita neutiquam TIBI fuiſſent moleſta, ea hac vice tamen excludebat temporis anguſtia aliarumque occupationum multitudo. Noſtra interim iccirco non in omnibus ad omnia in unum conſentire ubique, neutri noſtrum vitio poterit verti. Non mihi quidem, qui longiſſime ab illo abſum pædantiſmo, qui in Magiſtri verba vult jurari; non TIBI, cum, quæ aliis veritatis in orbe literario cultoribus, quid ſentiant, libere dicendi & ſcribendi facultas, eadem & TIBI conceſſa eſt omnino in *doctrinis cathedrariis.* Quæ *ſentiendi libertas*, ut juſta hodie habetur ubique, ita & eadem excuſſo illo conſcientiæ ſervilis jugo ſcientiarum incrementis commodisque promovendis adeo opportuna favensque deprehenſa fuit in ſcholis academicis, ut ne Diſſert. inauguralium quidem PRÆSIDES gravate habeant amplius à ſua ipſorum ſententia diſcedere vel ipſos ſuos PROMOVENDOS, qui ejusmodi ſpeciminum AUTORES eſſe geſtiunt. Illuſtriora in eo nobis prælucentia hujus æquitatis *exempla*, domeſtica & peregrina, ſuſpicimus & veneramur omnino. Præterea TE in re præſenti duplex manet laus honosque haud vulgaris. *Primo* quidem quod *pigrorum Pathologia*, quæ dicitur, *hyperphyſica* non oberres & ex phyſices principiis TUA propius deducere conaris; *dein* quod à *medendi methodo minus tuta* te abhorrere ſatis luculenter oſtendis. In *methodo* TUA *antiphthiſica* fugitivo oculo à me percurſa admodum cautus verſari mihi viſus es. Suſpicabor inter alia loco adfecto immediate admittenda

una TE commendaturum eſſe STAHLIANUM illud, exhalatus nempe *antimoniales*. Enimvero tantum abeſſe vidi, ut id addideris remedii genus, quantumvis adeo concelebratum, ut potius §. XII. omnes adeo ſuſpectos *fumos minerales* aperte diſuaſeris. Ecquæ etiam alia, obſecro, juſta eſſe poteſt, quæ alia idonea *ſanitatis cura*, niſi *ſecura* & ſatis tuta adeoque certa & ab omni incertæ fidei conamine temerario aliena? *Hanc* ratio vel ſibi relicta jam ſuadet urgetque; Hanc præcipit inculcatque intemerata cujusvis conſcientia. *Hanc* præmonſtrant vetuſtæ religionis medicæ dictamina & exempla, antiqua & nova. *Hæc* omnibus, quibus cum vita & ſanitate hominum cautius mercari diſcendum eſt, *hæc* iis præſertim, qui, prout eſt indoles animi humani, novis inhiant, ſtupent in inſolitis, mirantur moxque & citius amplexantur, quam ſevero & ſubacto judicio ſcrutantur, quæ caſus vel ingenii volubilis ſolertia ſuppeditant, & magna ab aliis jactantur confidentia, *hæc* iis quam maxime qui ratione uſuque comprobata medendi methodo poſthabita ſæpe animo prærupti quibusvis præferocis audaciæ conſiliis præcipites & de vii in hominum vitam inconſultius graſſantur omnibus auſibus promti, *hæc*, inquam, ita undique convocanda & rapetenda eſſe religionis medicæ præcepta & exempla, & ſerio incolcanda ubique, quis proborum negabit, & inculcari quovis modo & data quavis occaſione, quis eorum ſentiet moleſtum? Digna erant omnino, quæ ad imitandum propoſita fuerunt exempla in nupera *Diſſert.* SULZERIANA *de morbis male artificialibus*. Superſunt plurima alia. *Duo* autem ad iſta ſpectantia *veritatis documenta* ibi communicare oblitus ſum nacta hac opportunitate nunc ſubjungenda. *Primum* ex hibet *Cel.* C. F. KALTSCHMIDIUS in *progr. de Scirrho glandulæ axilaris. Jen. 1764.* edito, ubi Publicum certius facit neque de *Bella donna*, neque de *cicuta* ejusque *ſucco* etiam *Auſtriaco* adeo deprædicatos effectus ſuæ & *Cel.* BUCHNERI, *Gothani*, expectationi reſpondiſſe, ſed utrumque & poſterius præſertim *toxicum*, omnibus licet adhibitis cautelis (de quo apud ejusmodi exercitatos Practicos certe dubitari nequit), omnem eorum tamen ſpem fefelliſſe, ut tandem iſtis nil cedentia *ſcirrhoſa* & *cancroſa* illa mala ferro extirpari debuerint & extirpata fuerint feliciter. *Alterum* in hac cauſa

veri-

veritatis teſtimonium, idque luculentiſſimum, in *Diſſ.* quæ inſcribitur: *dubia cicutæ vexata, Helmſt. 1764.* ventilata edidit J. H. LANGE, vir doctrinis multarumque rerum experientia celebratiſſimus, cui hac in re eo majores debemus gratias, quo liberiori licet, ſingularis tamen modeſtiæ dulcedine temperata ſeveritate, magnorum etiam virorum auctoritate nil perterritus in graviſſimo hoc argumento verſatus eſt, cui inſuper eo majorem debemus fidem, quo is nobis hic eſſe poterit magis *idoneus veritatis teſtis.* Is etenim non in aliis tantum rebus practicis: ſed & in hac, quæ per *cicutam* tentari cœpit, praxi longe verſatisſimum ſe ſiſtit. Is non in uno alterove ſolum morbo, ſed in omnibus prope, adverſus quos illud celebratur *toxicum*, ſolis illis exceptis, in quibus illud tentare vel ipſa ratio jam a priori ipſi diſuadebat, ſua fecit pericula & facere potuit abunde in praxi ſua ampliſſima. Fecit eadem per integrum quadriennium, fecit caute, laborioſe, fecit exacte, fecit etiam ad præſcripta INVENTORIS ſeu potius RESTAURATORIS hujus *toxici*, fecit cum herba a ſe ipſo quæſita, cum ipſius ſucco ſua ipſius ſolertia expreſſo, ut & in eo tutior eſſet a *Pharmacopæi negligentia*, fecit itaque hæc ita, ut ante ejus uſum omnem navaret operam, quæ tum in cognoſcendo morborum indole, ægrotantium ſcrutando temperamento & ipſius remedii præparatione ab homine rerum ſuarum ſatagente collocari potuit *l. c. §. VI.* Ecquid hæc ita quam exactiſſime ad artis regulas faciendo tandem expertus eſt? Audiamus illum ipſum. Hic ejus ex CUNAEI *Sat. Menipp. p. 65.* introitus: *proſperos Medicorum ſucceſſus Sol adſpicit, adverſos tegit tellus.* SVMMATIM §. IX. ita pronunciat: *experientia ſum edoctus propria ægrotantes antea bene valentes & robuſtos medicinæ hujus uſu diuturno amiſſis viribus tantum non omnibus ad perpetuum decubitum condemnatos eſſe. Acceſſerunt in nonnullis animi deliquia, pervigilium cet. conf.* §. X. captis in MORBIS VENEREIS experimentis addit: *hi caſus, hæc phænomena . . . multo me cautiorem reddiderunt, quam quidem a legendis* Ill. STOERCKII *ſcriptis diſceſſeram.* De ARTHRITICIS p. 20. hæc habet: *nulla in re* STOERCKIANO *remedio adjutum me fuiſſe invitus fateor*, & p. 21. *eorum caſuum, quos e multis attuli ſelectos, hæc erit* SUMMA: *ut nullum cicutæ utili-*

 tatem

tatem in arthritide, damnoſos cicutæ effectus plus una vice expertum me eſſe, confirmare haud dubitem. De SCABIE, TINEA, p. 24. hæc: *cognita* CICUTÆ VIRULENTIA, *quam in adultioribus non raro expertus fueram, abſterritum me eſſe fateor, quo minus cicutam* INFANTIBUS *ad uſum internum propinarem,* & mox de interno hic ejus uſu: *aliud percepi commodum nullum, quam ut pediculorum, quæ adfuerant legiones intra paucos dies enecarentur.* En! vix tutum hic NOVUM ANTIPEDICULARIUM. Pag. 26. ultra: *Riſit Scorbutus planeque contemſit cicutæ uſum tum internum tum externum.* FISTULAS cicutæ nullo modo conceſſuras eſſe evincit regio exemplo p. 28. Adverſus ibidem commemoratos MORBOS TOTO COELO DIVERSOS unius cicutæ vim valere recte negat. In CATARACTA eam tentavit, ſed cæcitas, quæ prius adfuerat, permanſit, inſequentibus inſuper ſiniſtris eventibus p. 30. SCIRRHOSIS eam fruſtra nec ſine noxa dedit p. 32. In CANCRO, omiſſo cicutæ uſu, ad alia recurrere coactus fuit p. 33. & quod, pie dolet, FEMINA CANCROSA imbecillitatem hujus toxici morte teſtatam reliquit *Ibid.* Iucunda ipſi quidem videtur, quam p. 38. refert, hæc illa vox: *quid jam annabilis ſexus femineus ultra a cicuta petit?* Ad eam vero hanc contra audimus: *gratulemur feminis, quibus tam parvo conſtitit fœcunditas, dolemus vero etiam maritorum vices, quibus timendum eſt, ne toties ad cicutam deglutiendam adigantur, quoties alacritate debita carent, quam cicuta præſtat,* putaverim, præſtare putatur infelix ſaltem NOVUM hocce APHRODISIACUM. Tandem, ſi quæ etiam huic *toxico* concedenda eſſet *vis diuretica*, ſapienter addit: *Si idem præſtent alia remedia, quæ materiæ medicæ civitate jam donata fuerunt, & præſtent quidem minori cum periculo; non liquet, cur a cicuta potius, id vero eſt, a* DUBIO & ANCIPITI *remedio, quam a notis & comprobatis juvari nos patiamur.* Pulcra ſane & magni ponderis clauſula. Iuſta & religioſa medicæ prudentiæ regula, ſpecialis hactenus, ſed ad totius religioſioris praxeos faſtigium evehenda! Ecce jam aliqua ex dictis *conſectaria.* *Primum* quidem modo indigitatum ſic apertius: cum hodie non ea ſit in materia medica pauperies, ut non ſuppetant ubique SATIS TUTA uſuque abunde comprobata, quæ am-

amplius nos premit neceſſitas illis ſubſtituendi *minus tuta* & *toxica* adeo *nunquam ſatis tuta*, utpote quæ, ſi quando etiam, quod rarius tamen accidit, aliquam forte fortuna præſtarent opem, non tamen præſtarent aliam, quam quæ ab aliis tutioribus expectanda fuiſſet, & quæ inſuper toties totque ſiniſtris compenſatur effectibus. *Dein* ſi tanti viri tot tamque provide, tam tamdiu & per integrum quadriennium capta, adeoque a vulgaribus *ſubreptionis vitiis* libera experimenta toxici hujus uſui reclamitant, ſi tantus obſervator ipſo hoc improbo ſuo labore a partium ſtudio plane alienum adeoque ſatis idoneum hujus rei teſtem ita ſe ſiſtit, ſi & inter nos ingenua hæc audire eſt querela: & me fefellit cicuta, adeo doloſa certius defraudatura minus expertos necdum ſat barbatos, ſi *Exterorum* aliorum cum hoc, ſi tot tantorumque virorum alia cum aliis *toxicis* facta pericula, quæ, quibus tenerior & ſcrupuloſior eſt conſcientia, forte non fecerint, ego certe, quod præfiſcine dixerim, non fecerim, licet non feciſſe non dolens, facta jam eſſe, quibus quam meis ſapere malo, gratiſſimus agnoſcam, ſin iſta ſic, inquam, ſiniſtros ſuos effectus ſatis ſuperque proclamant, quis ea plus ſatis facta, fecerit amplius aut ultra facere ſuaſerit? — Si, quod *tertium* eſt apertius ponendum, hæc talia ſunt, ſi tam ſolida de iſtis undique accipimus virorum graviſſimorum teſtimonia & judicia, quo quæſo loco habenda erunt, quibus toxica extollunt, eorum encomia, qui *propria nondum edocti experientia*, vel ſolo *autoritatis* quorundam *præjudicio*, vel *horum in gratiam* & auræ alicujus benevolentioris inde captandæ cauſa, vel ſolo *novaturiendi ſtudio* & fortuitis *novæ rei ſucceſſibus* horumque *laudibus*, quæ *tectis* ſæpe *ſiniſtris* eventibus, illos millenis vicibus ſuperantibus, ebuccinantur, ineſcati captique & ſolis *perſuaſionibus* faſcinati protinus ad fores quaſi concinunt eadem una collaudantes commendantesque tanquam de cœlo delapſa nova ſibi conceſſa morborum remedia? ſi, quod *quartum* eſt, experientiſſimis adeo ſubactoque judicio pollentibus viris ea omnia tam ſiniſtre ceſſerunt, quis, obſecro, medicæ per venena praxeos ſtudium commendaverit orientibus artis cultoribus, qui novis & ab inſtituto alienis inhiantes ne-

glectis

glectis ſæpe ſcientiæ elementis & fundamentis neceſſariis à rectis ſtudiorum ſuorum lineis tam facile excidunt? quis in præpoſtera hac eorum ſedulitate aliquam quæſiverit laudem? quis hujuſcemodi tentamina, quæ viros adeo exercitatiſſimos fefellerunt, iis indulſerit, qui ab academicis ſubſelliis nimis accelerato ſæpius & abrupto ſtudiorum ſuorum curſu ad ægrotorum lectos feſtinant necdum experti eo certius experimenta per mortes facturi protinus nil non audent? Quis tam facile funeſta ejusmodi conamina non potius quovis modo diſuaſerit? Hæc ſane *ratio* & *religio* inculcant & fidei noſtræ concreditis inculari jubent ipſa adeo *officia* noſtra *academica*, quæ junctis tuemur viribus. Si, quod *quarto* loco ponendum hic eſt, ipſa adeo alias *minus ſuſpecta* medicamina, e. c. pilulæ iſtæ in nupera Diſſertatione accuſatæ, utut alias poly- quinimo holochreſtæ habitæ, aloeticæ præſertim, idem de hiſce obſervante primano in Patria noſtra Practico religioſiſſimo, & ſimilia minus ambigua tot tantasque noxas inferre poſſunt, quis *magis ſuſpecta*, quis *nunquam ſatis tuta*, toxica adeo commiſerit iis, quibus difficilis adhuc res eſt, cavere, ne vel cum ipſis alias non ita nocivis noceant. Sed hæc hactenus. Reliqua in graviſſimo hoc argumento preſſius exponenda alia vice. Tum quidem ut nunc ſine ullo ullius idonei artis noſtræ cultoris opprobrio. Quam enim eorum quisque jam aliunde debitam habet gloriam, ab hac re demum petere non habet opus. Hæc ea ipſa quoque eſt dignatio, quam TIBI NOBILISS. DN. CANDIDATE impenſe gratulor. Perge, qua cœpiſti, tutioris Medicinæ via calcanda calcataque ad imitandum bonis omnibus. In ea me habebis comitem ad quævis officia paratiſſimum. Sed labore, & ſapientia hic opus eſt comite prudentia, ut laudis vectigal non pareat aliis, nobis deſiderium. Vale!

è *Muſ.* d. 27. Dec.
1765.